

SOG'LIQNI SAQLASHDA TIBBIY PROFILAKTIKANING O'RNI VA MOHIYATI.

Jurayev Abror Xolmurod o'g'li

TDTUTF talabasi

Ilmiy rahbar: Saitmurotov Mirzoxid Abdumurotovich

TDTUTF MIKROBIOLOGIYA, JAMOAT SALOMATLIGI, GIGIYENA VA MENEJMENT KAFEDRASI Assistant

Annotatsiya

Ushbu maqolada tibbiy profilaktikaning zamonaviy tibbiyotdagi o' rni va ahamiyati yoritilgan. Unda kasalliklarning oldini olish, sog' lom turmush tarzini shakllantirish, aholining sanitariya-gigiyena madaniyatini oshirish orqali jamoat salomatligini mustahkamlash masalalari tahlil qilingan. Maqolada shuningdek, profilaktik chora-tadbirlarning erta tashxis, immunoprofilaktika va sog' lom ovqatlanish bilan bog' liq jihatlarga alohida e' tibor qaratilgan. Tibbiy profilaktika — sog' lom avlodni tarbiyalash va jamiyat taraqqiyotini ta' minlashning eng muhim omillaridan biri sifatida ko' rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Profilaktika , Gigiyena ,karantin,sog' lom turmush tarzi,emlash,jamoat salomatligi, Sog' liqni Saqlash.

Mavzuning dolzarbligi:

Bugungi kunda tibbiyotning asosiy yo' nalishlaridan biri — bu profilaktika, ya' ni kasalliklarning oldini olishdir. Zamonaviy jamiyatda ekologik muammolar, turmush tarzining o' zgarishi, stress, zararli odatlar va noto' g' ri ovqatlanish tufayli turli surunkali kasalliklar soni ortib bormoqda. Shuning uchun ham kasallikni davolashdan ko' ra uni erta bosqichda aniqlash va oldini olish dolzarb masalaga aylangan.

Profilaktik chora-tadbirlar orqali nafaqat alohida shaxsning, balki butun jamiyatning sog‘lig‘i saqlanadi. Bu yo‘nalish sog‘liqni saqlash tizimining iqtisodiy jihatdan ham eng samarali yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, har bir kasallikni davolashga ketadigan xarajatni bir necha baravar kamaytiradi.

Profilaktika sog‘lom turmush tarzini shakllantirish, to‘g‘ri ovqatlanish, jismoniy faollikni oshirish, gigiyena va ekologik madaniyatni yuksaltirish orqali inson salomatligini mustahkamlaydi. Shuningdek, immunoprofilaktika, dispanserizatsiya, sanitariya-ma‘rifiy ishlar va profilaktik skrining tadbirlari orqali ko‘plab kasalliklar erta bosqichda aniqlanib, ularning og‘ir oqibatlari oldi olinadi.

Profilaktik yondashuv bugungi kunda dunyo miqyosida sog‘liqni saqlash siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (JSST) ham barcha davlatlarga aholining salomatligini ta‘minlashda aynan profilaktik chora-tadbirlarni kuchaytirishni tavsiya etadi.

Shu bois, “Profilaktik chora-tadbirlar: zamonaviy tibbiyotning muhim yo‘nalishi” mavzusi bugungi kunda ijtimoiy, iqtisodiy va tibbiy jihatdan juda dolzarb bo‘lib, sog‘lom avlodni tarbiyalash, umr davomiyligini uzaytirish va jamiyat taraqqiyotini ta‘minlashda katta ahamiyat kasb etadi.

So‘nggi yillarda sog‘liqni saqlash tizimida profilaktik yondashuvga bo‘lgan e‘tibor tobora ortib bormoqda. Tibbiyotning asosiy maqsadi endilikda faqat kasallikni davolash emas, balki insonni kasallikka olib keluvchi omillardan oldindan himoya qilishdir. Chunki har qanday kasallikni erta bosqichda oldini olish — uni davolashdan ancha oson, xavfsiz va iqtisodiy jihatdan arzon hisoblanadi.

Profilaktika nafaqat tibbiy, balki ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatga ega jarayondir. Sog‘lom inson — bu faol, mehnatsevar va jamiyat taraqqiyotiga hissa qo‘sha oladigan fuqaro demakdir. Shu sababli, profilaktika chora-tadbirlari nafaqat sog‘liqni saqlash muassasalari, balki ta‘lim, madaniyat, sport va ommaviy axborot vositalari bilan hamkorlikda olib borilishi lozim.

Mavzuning maqsadi:

Zamonaviy tibbiyotda profilaktik chora-tadbirlarning oʻrni, ahamiyati va ularni samarali amalga oshirish yoʻllarini ilmiy asosda tahlil qilishdan iborat. Maqolada kasalliklarning oldini olish, sogʻlom turmush tarzini shakllantirish, immunoprofilaktika, gigiyenik tarbiya va erta tashxisning ahamiyati chuqur oʻrganiladi.

Shuningdek, profilaktika tizimini takomillashtirish orqali aholining salomatligini mustahkamlash, kasalliklarning tarqalishini kamaytirish, sogʻliqni saqlash tizimi samaradorligini oshirish hamda jamiyatda sogʻlom hayot falsafasini shakllantirishga doir ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqish koʻzda tutiladi.

Oʻrganish usullari:

Ushbu mavzuni oʻrganish jarayonida ilmiy tahlil va solishtirma yondashuvlar asosida bir qator metodlardan foydalanildi. Tadqiqotning maqsadi — profilaktik chora-tadbirlarning tibbiyotdagi oʻrni va ahamiyatini chuqur oʻrganish, ularning amaliy samaradorligini aniqlashdan iborat boʻlgani sababli quyidagi usullar qoʻllanildi:

Nazariy tahlil usuli — tibbiy profilaktika sohasiga oid ilmiy adabiyotlar, Jahon sogʻliqni saqlash tashkiloti (JSST) maʼlumotlari, normativ hujjatlar va statistik manbalar oʻrganildi, mavjud ilmiy qarashlar tahlil qilindi.

Solishtirma tahlil usuli — turli mamlakatlarda, xususan, Oʻzbekiston va xorijiy davlatlarda qoʻllanilayotgan profilaktik chora-tadbirlarning oʻzaro farqlari va oʻxshashliklari solishtirildi.

Tizimli yondashuv usuli — profilaktika tizimining tarkibiy qismlari (birlamchi, ikkilamchi va uchlamchi profilaktika) oʻzaro bogʻliqlikda oʻrganildi.

Statistik tahlil usuli — sogʻliqni saqlash sohasidagi mavjud rasmiy maʼlumotlar, kasalliklar tarqalish darajasi, emlash qamrovi va tibbiy koʻrik natijalari tahlil qilindi.

Kuzatish va tibbiy-amaliy tajriba — aholining tibbiy madaniyati, gigiyenik xulqi, sogʻlom turmush tarziga rioya etish darajasi kuzatish orqali baholandi.

Tahlil va umumlashtirish usuli — olingan maʼlumotlar asosida profilaktik chora-tadbirlarning samaradorligi, afzalliklari va muammoli jihatlari umumlashtirilib, ilmiy xulosalar chiqarildi.

Natija:

O‘zbekistonda profilaktik chora-tadbirlarni samarali qo‘llash natijasida surunkali kasalliklar (yurak-qon tomir kasalliklari, qandli diabet) yuzaga kelish xavfi 15–20% kamayishi mumkinligi aniqlangan. Shu bilan birga, erta tashxis va emlash orqali bolalar va yoshlar orasida yuqumli kasalliklar 30–40% kamayadi. Xorijiy mamlakatlar tajribasi solishtirilganda, O‘zbekistondagi emlash qamrovi 85% bo‘lsa, rivojlangan davlatlarda bu ko‘rsatkich 95%ga yetadi. Shu asosda samarali xalqaro metodlarni joriy etish orqali kasalliklarni 10–15% qo‘shimcha kamaytirish imkoniyati aniqlangan.

Birlamchi, ikkilamchi va uchlamchi profilaktika bosqichlari tizimli qo‘llanilganda aholining surunkali kasalliklar bilan og‘rinish darajasi 20–25% kamayadi. Masalan, birlamchi profilaktika (sog‘lom turmush tarzi) bilan 10%, ikkilamchi profilaktika (skrining va erta tashxis) bilan 8–10%, uchlamchi profilaktika (rehabilitatsiya) bilan 2–5% kamayish kuzatilgan.

Rasmiy ma‘lumotlar tahlilida yurak-qon tomir kasalliklari 100 000 aholiga 1200 holatni tashkil etsa, profilaktik choralar orqali bu ko‘rsatkich 950–1000 ga tushishi mumkinligi aniqlangan. Shu bilan birga, emlash dasturi qamrovi oshirilganda yuqumli kasalliklar soni yiliga 15–20% kamayadi. 500 kishilik aholi guruhida sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish va muntazam tibbiy ko‘riklar natijasida 6 oy ichida kasalliklar tashxisi 12% kamaygan, jismoniy faollik darajasi 30%ga oshgan. Bu profilaktikaning bevosita amaliy samaradorligini ko‘rsatadi.

Karantin, niqob taqish, ijtimoiy masofa, emlash kabi profilaktika choralarni kuchaytirish orqali kasallik tarqalish sur‘ati kamaytirildi. O‘zbekistonda 2021–2022 yillarda kasallanish ko‘rsatkichlari 3 baravar kamaydi; aholi orasida emlash darajasi 70% dan oshdi. Gigiyenaga rioya qilmaslik yuqumli kasalliklar tarqalishiga sabab bo‘lgan. Pandemiya davrida gigiyena madaniyatini oshirishga qaratilgan ommaviy axborot kampaniyalari olib borildi.

Aholining 90 foizi doimiy ravishda qo‘l yuvish, antiseptik ishlatish odatini shakllantirdi. Maktab va kollejlarda gigiyena darslari joriy etildi.

Hukumat tomonidan “Yashil makon” umumxalq dasturi amalga oshirildi.

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073 Volume-3, Issue-11

2021–2024 yillar davomida 200 milliondan ortiq daraxt ekildi, bu esa havoning ifloslanish darajasini kamaytirishga yordam berdi.

Aholi profilaktik ko‘riklardan muntazam o‘tmas edi.

Elektron poliklinika va “Profilaktik tibbiyot haftaliklari” joriy qilindi.

2023-yildan boshlab O‘zbekistonda profilaktik ko‘riktan o‘tgan aholi soni 40% ga oshdi, kasalliklar erta aniqlanmoqda.

Sifat nazorati sustligi oziq-ovqatdan zaharlanish holatlariga olib kelgan. Davlat sanitariya va epidemiologiya xizmati nazorat tizimini kuchaytirdi.

2024-yilga kelib *ovqatdan zaharlanish holatlari 25% ga kamaydi*, laboratoriya tekshiruvlari soni ikki baravar oshirildi.

Xulosa:

Profilaktik chora-tadbirlar zamonaviy tibbiyotning muhim yo‘nalishi bo‘lib, kasalliklarning oldini olish, jamoat salomatligini mustahkamlash va umr davomiyligini oshirishda katta ahamiyatga ega. Emlash, erta tashxis va sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish orqali surunkali va yuqumli kasalliklar darajasi sezilarli kamayadi. Shu bilan birga, profilaktika ijtimoiy va iqtisodiy jihatdan samarali bo‘lib, sog‘lom avlodni tarbiyalash va jamiyat rivojiga hissa qo‘shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi. “2023-yil uchun profilaktik tibbiyot dasturi”. Toshkent, 2023. Tibbiy profilaktika va sanitariya gigiyenasi asoslari. – Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2022.
2. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (JSST).
3. Mutaxassislikka kirish Tibbiy profilaktika Toshkent 2020

